

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного
факультету

Г.Я.Касьяненко

« 30 » серпня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політична географія з основами геополітики

галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія)

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною
комісією природничо-географічного
факультету

« 30 » серпня 2019 р.

Голова _____
(Міроненко Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Сюткін Сергій Іванович – кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № 1 від “29” серпня 2019 року.

Завідувач кафедри

Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'O.G. Kornus', is written over a horizontal line.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	магістр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
1-й		1-й	
Лекції			
24 год.		6 год.	
Практичні, семінарські			
24 год.		4 год.	
Лабораторні			
-		-	
Самостійна робота			
100 год.		138 год.	
Консультації:			
2 год.	2 год.		
Вид контролю: залік			
Загальна кількість годин – 150			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни:

отримання теоретичних і фактологічних знань про територіальні аспекти політичної сфери суспільного життя, про вплив політичних чинників на стан довкілля, розвиток і розміщення об'єктів економіки, про життя і діяльність людей, міжнародне співробітництво в різноманітних сферах людського життя; розуміння змін на політичній карті світу, проблем економічного і політичного співробітництва окремих країн, тенденцій розвитку міжнародного поділу праці, світових політичних процесів, а також політичних процесів, що відбуваються в Україні.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти наступними **програмними компетентностями**:

- Здатність навчатися протягом усього життя в контексті неперервної фахової підготовки і соціального життя, вдосконалювати й розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень з високим рівнем самостійності **(ЗК-1)**.
- Здатність критично осмислювати основні світоглядні теорії і принципи у навчанні та професійній діяльності **(ЗК-2)**.
- Здатність вільно користуватися рідною й іноземними мовами як засобом ділового спілкування **(ЗК-4)**;
- Здатність використовувати фундаментальні основи різних парадигм природничої та суспільної географії, знання основних географічних теорій та законів, історії розвитку географічних досліджень та ідей для з'ясування географічних особливостей природи Землі, розміщення населення і господарства **(ФК-1)**.
- Здатність формулювати, аналізувати та синтезувати рішення наукових проблем на абстрактному рівні шляхом декомпозиції їх на складові із застосування географічних знань, постійно оновлювати та накопичувати власні знання з природничої та суспільної географії **(ФК-2)**.
- Здатність організовувати науково-дослідницьку діяльність та проводити дослідження на рівні новітніх досягнень, які є основою комплексного географічного мислення; постійно оновлювати та накопичувати власні знання з природничої та суспільної географії; мати стійкі навички роботи з різними типами географічних даних (текстовими, картографічними, графічними, числовими тощо) **(ФК-3)**.

- Здатність розуміти зміни на політичній карті світу, проблеми економічного і політичного співробітництва окремих країн, тенденції розвитку міжнародного поділу праці, світових політичних процесів, а також політичних процесів, що відбуваються в Україні (ФК-13).

2. Передумови для вивчення дисципліни

Перед вивченням навчальної дисципліни студенти мають оволодіти знаннями з основ наукових досліджень, картографії, основ теорії суспільної географії, географії населення, географії світового господарства, соціально-економічної географії України, регіональної економічної і соціальної географії тощо.

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка, затвердженого наказом № 420 від 30 вересня 2019 р.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН-4 Демонструвати знання сучасних теоретичних основ та методології суспільної географії та регіонаознавства, співставляти провідні парадигми суспільної географії та визначати сучасні напрями суспільно-географічних досліджень, аналізувати наслідки розвитку процесу географічного поділу праці.

ПРН-12 Використовувати іноземну мову, мати практичні навички ділового професійного спілкування, вміти укладати ділові документи іноземною мовою.

ПРН-14 Використовувати знання іноземної мови для наукової діяльності в міжнародному контексті. Інтерпретувати фахові тексти, використовуючи словники різних типів.

ПРН-16 Знати сутність територіально-політичної організації суспільства та сутність основних концепцій політичної географії, провідні підходи до систематизації (класифікації і типізації) об'єктів політичної карти світу, принципи та норми міжнародного права, на яких ґрунтується мирне співіснування держав, механізми зміни форми й розмірів державної території.

ПРН-17 Уміти інтерпретувати провідні положення міжнародного права щодо делімітації й демаркації державних кордонів, співставляти основні види виборчих систем та виявляти географію їх поширення, оцінювати сукупний вплив різних груп факторів на «вибіркову проникність» державних кордонів.

ПРН-18 Виявляти ініціативу і самостійність у різноманітних видах діяльності, брати відповідальність за результати своєї професійної діяльності, дотримуватись професійної етики та корпоративної культури.

ПРН-19 Упорядковувати та інтерпретувати теоретичні і фактологічні знання про територіальні аспекти політичної сфери суспільного життя. Встановлювати вплив політичних чинників на стан довкілля, розвиток і розміщення економічних та інших об'єктів.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з основ технологій виробництва; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. на основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними

	навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
82-89	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінений, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль															Разом	Сума	
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2					РОЗДІЛ 3			РОЗДІЛ 4				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	60	100	
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4			40
Контроль самостійної роботи															40		100
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Приклади тестових завдань для поточного контролю:

1. Територія з визначеними кордонами і заселена певним народом, що в політико-географічному відношенні може мати державний суверенітет або бути залежною – це:
а) колонія; б) протекторат; в) країна; г) держава;
д) нейтральна зона; е) підопічна територія; ж) федерація; з) конфедерація.
2. Виділіть частину світу, в якій розташовано найбільше держав:
а) Європа; б) Азія; в) Африка; г) Америка; д) Австралія та Океанія.
3. Виділіть із запропонованого списку суверенні держави:
а) Гібралтар; б) Західна Сахара; в) Реюньйон; г) Нова Каледонія; д) Індія;
е) Нова Зеландія; ж) Папуа – Нова Гвінея; з) Тайвань; і) Шрі Ланка; й) Сікоку.
4. Екстериторіальними елементами державної території є:
а) кораблі; б) території посольств; в) острови; г) скелі; д) анклав; е) ексклави.
5. Дійсно визначені на земній поверхні або уявні, але позначені на карті лінії, що визначають межі сухопутної та водної території держави – це:
а) державна територія; б) державна акваторія; в) державний кордон;
г) внутрішні води; д) територіальні води; е) делімітація; ж) демаркація.

Приклади тестових завдань для підсумкового контролю:

1. Назвіть автора монографії «Politische Geographie» 1897 р.: _____
2. Виділіть об'єкт дослідження політичної географії:
а) антропосфера; б) ноосфера; в) техносфера; г) біосфера; д) географічне середовище;
е) ландшафтна оболонка; ж) військовий паритет; з) територіальні політичні системи
3. Несистемна одиниця виміру відстаней морська миля дорівнює
а) 675 м; б) 1,5 км; в) 1 км 852 м; г) 1 км 952 м;
та в морській термінології називається:
а) вузол; б) верста; в) ярд; г) кабельтов; д) дюйм; е) анклав; ж) гетто.

Питання до заліку з політичної географії з основами геополітики:

1. Проаналізуйте історію становлення політичної географії.
2. Подайте критичну оцінку поглядів Фрідріха Ратцеля як засновника політичної географії.
3. Схарактеризуйте об'єкт дослідження та завдання сучасної політичної географії.
4. Визначте специфіку наукової категорії «політична карта світу». Проаналізуйте головні етапи її формування.
5. Обґрунтуйте використання Антарктиди та Світового океану як об'єктів політико-географічних досліджень.
6. Схарактеризуйте форми правління держав сучасного світу (наведіть приклади).
7. Схарактеризуйте форми адміністративно-територіального устрою держав сучасного світу (наведіть приклади).
8. Проведіть групування залежних територій сучасного світу (наведіть приклади).
9. Зіставте класифікації столиць держав за походженням, розташуванням, функціями.
10. Визначте провідні принципи наукової систематизації об'єктів політичної карти світу.
11. Обґрунтуйте схеми класифікацій країн світу за розмірами території, чисельністю населення, рівнем економічного розвитку тощо.
12. Обґрунтуйте поділ країн світу за індексом розвитку людського потенціалу (ІРЛП).
13. Зіставте класифікацію країн світу за рівнем економічного розвитку та соціально-економічну (стадійну) типологію.
14. Зіставте формаційний та цивілізаційний підходи до періодизації розвитку політичної карти світу.

15. Виділіть головні морфологічні ознаки державної території та оцініть вплив розмірів і форми державної території на можливості розвитку господарства.
16. Проаналізуйте функції державних кордонів.
17. Порівняйте морфологічну, природну і генетичну класифікації державних кордонів.
18. Схарактеризуйте політико-адміністративні територіальні системи (ПАТС) як об'єкт політико-географічних досліджень та порівняйте існуючі типи федерацій.
19. Дайте оцінку ролі географії політичної боротьби в сучасній політичній географії.
20. Проведіть порівняльний аналіз виборчих систем країн світу.
21. Проаналізуйте історію становлення та зіставте провідні дефініції геополітики.
22. Оцініть роль географічних факторів у зовнішній та внутрішній політиці держав.
23. Проаналізуйте зародження теорій таласократії й телурократії.
24. Схарактеризуйте процес розвитку ідей мондіалізму.
25. Дайте критичну оцінку «органістичної» теорії держави Ф. Ратцеля.
26. Проведіть порівняльний аналіз провідних геополітичних концепцій сучасного світу.
27. Оцініть роль праць Х. Маккіндера і Н. Спайкмана у формуванні ідей атлантизму та їх реалізації у міжнародній політиці США після Другої світової війни.
28. Виділіть спільні риси сучасних геополітичних концепцій.
29. Схарактеризуйте сучасні геополітичні проблеми України.
30. Визначте вплив поглядів В. Кубійовича, С. Рудницького, М. Грушевського, Ю. Липи, Д. Донцова на українську геополітику.
31. Обґрунтуйте рубіжність як важливу рису українського етносу.
32. Виділіть цивілізаційні (історико-географічні) регіони України.
33. Назвіть провідні чинники західноєвропейських традицій Західної України.
34. Виділіть чинники незавершеності формування українського етносу в Східній Україні.
35. Назвіть вирішальні фактори впливу на формування багатоетнічності та віротерпимості в Південній Україні.
36. Проаналізуйте політичні та економічні наслідки участі України в регіональних «геоекономічних» війнах.
37. Обґрунтуйте провідні положення концепції рубіжної комунікативності.
38. Схарактеризуйте провідні положення євразійської геостратегії США.
39. Зіставте погляди різних російських авторів на геополітичну роль України в пострадянському просторі.
40. Оцініть геополітичні та геоекономічні можливості перетворення Китаю у світову супердержаву.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. Політична карта світу як супероб'єкт політичної географії.

Тема 1. Об'єктно-предметне поле політичної географії, її ключові терміни і поняття.

Політична географія як особлива суспільно-географічна наука в межах системи географічних дисциплін. Міжпредметні зв'язки політичної географії. Об'єкт і предмет дослідження. Політична карта світу: утилітарне та абстрактне розуміння. Поняттєво-термінологічний апарат сучасної політичної географії.

Тема 2. Державний устрій як ознака суверенності.

Гілки влади. Вертикальний і горизонтальний розподіл влади. Форми правління: республіка, монархія, джамахирія, Королівство Співдружності. Адміністративно-територіальний поділ: прості (унітарні) та складні держави. Федерації (квазіфедерації), конфедерації, унії. Типізація столиць. Групування залежних територій.

Тема 3. Наукова систематизація об'єктів політичної карти.

Поняттєво-термінологічна система «Географічна систематизація». Вертикальна і горизонтальна систематизація. Ієрархічні рівні систематизації. Приклади класифікацій і

типизацій країн світу. Критерії оцінки рівня економічного розвитку країн світу. Методологічна й методична роль системно-структурного підходу.

Тема 4. Історія формування політичної карти світу.

Специфіка формаційного й цивілізаційного підходів до періодизації. Карта локальних цивілізацій С. Хантінгтона. Технологічні цивілізації. Формаційні періоди розвитку політичної карти світу та їх основні події. Сучасний етап. Прогнозна політична карта світу.

Тема 5. Особливості локальних цивілізацій.

Теорія «виклику-відповіді» А.Д. Тойнбі. Праці Л.І. Мечникова. Схід і Захід: суто географічні категорії чи символи певних цінностей? Європейський контекст. Загибель Візантії. Специфіка освоєння географічного простору Росії. Концепція Москви, як «третього Риму». Модернізація локальних цивілізацій у новий час. Народження глобальної індустріальної цивілізації. Цивілізаційні парадигми пострадянських країн.

РОЗДІЛ 2. *Геопросторова будова країн світу.*

Тема 6. Морфологія і географічне положення державної території.

Державна територія як простір здійснення державної влади. Права володіння, користування і розпорядження територією. Принцип недоторканості і цілісності державної території. Політико-географічне положення. Розміри державної території та чисельність населення. Способи набуття нових земель. Морфологія (форма) державної території. Коефіцієнт приморського положення. Концепція «серцевинного ядра» держави.

Тема 7. Державні кордони – бар'єри та лінії зв'язку.

Визначення державних кордонів. Як наукової категорії. Делімітація і демаркація. Принцип непорушності державних кордонів. Морфологічна, природна і генетична класифікації кордонів. Бар'єрні і контактні функції кордонів. Поняття «транскордонних районів». Проблеми делімітації кордонів повітряного і космічного простору, а також земних надр.

Тема 8. Географічні основи федералізму.

Політико-адміністративні територіальні системи. Специфіка Конституцій федеративних держав. Типи федерацій. Симетричність федерацій. Особливості вибору місцеположення для столиці федеративної держави. Методи боротьби за зміну адміністративно-територіального поділу. Регіоналістські, автономістські та сепаратистські рухи.

Тема 9. Географія політичної боротьби.

Вибори – як фокус політичного життя. Предмет дослідження і завдання електоральної географії. Виборча інженерія. Мажоритарні, пропорційні і змішані виборчі системи. Абсентеїзм. Методи дослідження: мультиплікація картосхем; кореляційний, факторний і регресійний аналізи.

РОЗДІЛ 3. *Історія формування академічної і прикладної геополітики.*

Тема 10. Об'єкт, предмет та завдання геополітики.

Територія – як іманентна частина держави. Самозбереження держав (захист своєї території). Витоки геополітики в працях німецького антропогеографа Фрідріха Ратцеля, американського адмірала Альфреда Мехена, шведського державознавця Рудольфа Челлена, англійського географа Хелфорда Маккіндера, американського професора-міжнародника Ніколаса Спайкмана, німецького генерала Карла Хаусхофера, українця Степана Львовича Рудницького, росіянина Веніаміна Петровича Семенова-Тян-Шанського тощо. Ідеї великодержавництва та імперіалізму як інтелектуальна пастка для геополітиків.

Тема 11. Внутрішня і зовнішня геополітика. Класична, нова і новітня геополітика.

Напрямки поступової трансформації геополітичного мислення: традиційна (або класична) геополітика (тобто геополітика з позиції військової сили) → нова геополітика (геоекономіка) → новітня геополітика (геофілософія та геопсихологія). Роль мережних комунікацій в сучасних геополітичних конфліктах.

Тема 12. Геополітика як засіб аналізу реальної світової політичної структури та її мікроелементів.

Відмінності між академічною і прикладною геополітикою. Мистецтво керівництва практичною політикою з обов'язковим врахуванням географічних факторів. Прикладна геополітика як «географічний розум» держави. Проблеми суб'єктивності й ангажованості досліджень.

РОЗДІЛ 4. Сучасна геополітика світових регіонів і наддержав.

Тема 13. Рубіжна комунікативність українських земель. Геополітична специфіка історико-географічних регіонів України.

Україна – рубіжна держава. Соціокультурні регіони (їх ототожнення із Західною, Східною та Південною Україною). Вплив ліберальних західноєвропейських ідей формування української нації в Західній Україні. Незавершеність процесу формування нації в Східній Україні. Феномен російськомовних українців. Інтернаціональна та поліконфесійна Південна Україна. Події 2014 року і поляризація українського суспільства. Оцінка внутрішніх геополітичних загроз. Відсутність загальнодержавної політичної еліти з консолідуючими ідеями.

Тема 14. Цивілізаційний вибір України.

Пострадянськість як своєрідний транзитний період між радянськістю і європейськістю, між командно-адміністративною економікою та соціально орієтованим ринковим господарством. Питання цивілізаційного вибору країни як суб'єкта світової історії. Вибір способу життя і цінностей, зовнішньополітичних партнерів, союзів, блоків тощо. Специфіка цивілізаційних змін в поліетнічних країнах. Суспільний діалог і консенсус влади, еліт і народу. Головні загрози для стабільного розвитку України.

Тема 15. Сучасна геостратегія США. Російська геополітика у ХХІ столітті. Геополітичні падіння та злети Китаю.

Порівняння геополітичних концепцій світових наддержав. Боротьба за глобальне економічне, політичне і військове лідерство. Загрози світових воєн. Моно- і поліцентричні теорії світовлаштування.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Усього	Денна форма					Заочна форма					
		у тому числі					у тому числі					
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Сам.р	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Сам.р
Розділ 1. Політична карта світу як супероб'єкт політичної географії												
Тема 1. Об'єктно-предметне поле політичної географії.	8	2	-			6	9	1	-	-	-	8
Тема 2. Державний устрій як ознака суверенності	10	2	2			6	8	-	-	-	-	8
Тема 3. Наукова систематизація об'єктів політичної карти	10	2	2			6	9	-	1	-	-	8
Тема 4. Історія формування політичної карти світу	10	2	2			6	9	1	-	-	-	8
Тема 5. Особливості локальних цивілізацій	8		-		2	6	10	-	-	-	2	8
<i>Разом за розділом 1</i>	46	8	6		2	30	45	2	1	-	2	40
Розділ 2. Геопросторова будова країн світу												
Тема 6. Морфологія і географічне положення державної території	11	2	2			7	10	1	-	-	-	9
Тема 7. Державні кордони – бар'єри та лінії зв'язку	11	2	2			7	12	1	1	-	-	10
Тема 8. Географічні основи федералізму	9	2	-			7	10	-	-	-	-	10
Тема 9. Географія політичної боротьби	11	2	2			7	9	-	-	-	-	9
<i>Разом за розділом 2</i>	42	8	6		-	28	41	2	1	-	-	38
Розділ 3. Історія формування академічної і прикладної геополітики												
Тема 10. Об'єкт, предмет і завдання геополітики	11	2	2			7	11	1	-	-	-	10
Тема 11. Внутрішня і зовнішня; класична, нова і новітня геополітика.	10	1	2			7	11	-	1	-	-	10

Тема 12. Геополітика як засіб аналізу світової політичної структури	10	1	2			7	10	-	-	-	-	10
<i>Разом за розділом 4</i>	31	4	6			21	32	1	1	-	-	30
Розділ 4. Сучасна геополітика світових регіонів і наддержав												
Тема 13. Рубіжна комунікативність українських земель	10	1	2			7	11	-	1	-	-	10
Тема 14. Цивілізаційний вибір України	10	1	2			7	10	-	-	-	-	10
Тема 15. Сучасна геостратегія США, Росії та КНР	11	2	2			7	11	1	-	-	-	10
<i>Разом за розділом 4</i>	31	4	6			21	32	1	1	-	-	30
Всього	150	24	24	-	2	100	150	6	4	-	2	138

Теми семінарських і практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Об'єктно-предметне поле політичної географії	2	
2.	Форми правління й адміністративно-територіального устрою	2	
3.	Принципи систематизації об'єктів політичної карти світу. Специфіка класифікацій і типізацій	2	1
4.	Морфологія державної території. Коефіцієнт приморського положення	2	
5.	Функції державних кордонів. Типи федерацій	2	1
6.	Електоральна географія України	2	
7.	Ренесанс геополітики. «Життєвий простір» і сталість географічних факторів	2	1
8.	«Органістична» теорія Ф. Ратцеля. «Держава як форма життя» за Р. Челленом	2	
9.	Прикладна геополітика як мистецтво і «географічний розум»	2	
10.	Геополітичні концепції українських вчених. Специфіка історико-географічних регіонів України.		1
11.	Російська геополітика та Україна	2	
12.	Геостратегія США. Геополітичні падіння та злети Китаю	2	
	Разом	24	4

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні

- Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. – Львів: Лілея-НВ, 2000. – 236 с.
- Василенко С. Д. Україна: Геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі. – Одеса: ОДМА, 2000. – 208 с.
- Гаєвський Б. А. Сучасна українська політологія: Навч. посіб. – К.: МАУП, 1999. – 268 с.
- Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. – К.: МАУП, 2004. – 296 с.
- Дергачев В. А. Геополітика. – К.: ВИРА-Р, 2000. – 448 с.
- Діалог цивілізацій: нові принципи організації світу. – К.: МАУП, 2002. – 232 с.
- Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації. – К.: МАУП, 2003. – 376 с.
- Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Політологія міжнародних відносин: Навч. посіб. – К.: Либідь, 1997. – 176 с.
- Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2003. – 176 с.
- Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин. – Львів: ЛНУ, 2002. – 392 с.
- Нартов Н. А. Геополітика: Учебник. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 359 с.
- Олійник Я.Б., Шищенко П.Г. Географія: Україна і світ. – К.: Вид-во КНУ ім. Шевченка, 2008. – 456 с.
- Політична географія і геополітика / За ред. Б.П. Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.

14. Політична система України: особливості становлення, тенденції розвитку. – К.: Парламентське видавництво, 2002. – 328 с.
15. Рудич Ф. М. Політологія: Курс лекцій. – К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького, 2000. – 200 с.
16. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. — К.: МАУП, 2002. – 488 с.

Додаткові

1. Арон Р. Мир і війна між націями. – К.: Юніверс, 2000. – 688 с.
2. Валевський О. Л., Гончар М. М. Структура геополітичних інтересів України. – К.: НІСД, 1995. – 99 с.
3. Врублевський В. К., Хорошковський В. І. Український шлях. Начерки: Геополітичне становище України та її національні інтереси. – К., 1997. – 426 с.
4. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.
5. Дейвіс Н. Європа. Історія. – К.: Основи, 2000. – 1464 с.
6. Дністрянський М. С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології. – Львів: ЛНУ, 2003. – 111 с.
7. Дністрянський М. С. Україна в політико-географічному вимірі. – Львів: ЛНУ, 2000. – 310 с.
8. Дубович І.А. Країнознавчий словник-довідник. – К.: Вища школа, 2008. – 839 с.
9. Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития / Отв. ред. Ю.А. Борко. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 471 с.
10. Кошпель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні відносини ХХ ст. – К.: Школяр, 1999. – 255с.
11. Масляк П.О. Країнознавство. – К.: Вища школа, 2008. – 292 с.
12. Сюткін С.І. Цивілізаційний і формаційний підходи у вивченні політичної карти світу // Географія в інформаційному суспільстві. – Том IV. – К.: Вид-во географічної літератури «Обрії», 2008. – С. 29-32.

Інформаційні ресурси

1. Довідник ЦРУ по країнах світу. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
2. Служба зовнішньої розвідки України. – Режим доступу: <http://www.szru.gov.ua/>
3. Служба внешней разведки РФ. – Режим доступу: <http://svr.gov.ru/>
4. The Security Service (MI-5). – Режим доступу: <https://www.mi5.gov.uk/>
5. Офіційний сайт ООН. – Режим доступу: <http://www.un.org/>
6. Представництво ООН в Україні. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua>
7. С. Г. Кара-Мурза «Евроцентризм: эдипов комплекс интеллигенции». – Режим доступу: http://www.kara-murza.ru/books/evr_cent/evr_centr_content.htm
8. «Чорноморська безпека». – Режим доступу: <http://www.nomos.com.ua/>
9. Велика ложа України. – Режим доступу: <http://www.ukrmason.org/>
10. Сайт «Вікілікс». – Режим доступу: <http://wikileaks.ch/>

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Сюткін С.І. Політична географія : навчальний посібник / С.І. Сюткін – Суми: ВПП «Фабрика друку», 2017. – 120 с.
2. Сюткін С.І., Леонтєва Г.Г. Економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни. Книга-зошит. – Суми: Університетська книга, 2004. – 246 с.
3. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. – Одеса: Астропринт, 2009. – 540 с.